



YAŞLILIK EKSENİNDE TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ VE KENT

Zeynep Serap TEKLEN AKSÜRMELİ*

Özet

Bu metin Türkiye’deki kent ve kentleşme olgularını yaşlılık ekseninde incelemeyi amaçlamaktadır. Nüfusu hızla yaşlanma sürecine girmiş olan günümüz Türkiye’sinde yaşlıların kentte yaşadıkları alt yapısal ve sosyal problemlerin nedenlerinden bazıları yoğun ve plansız gerçekleşen iç göç hareketlerinde yatmaktadır. Türkiye’nin 1950’lerden itibaren kentleşmesini şekillendiren iç göçün temel aktörleri genç ve orta yaşlı gruplardır fakat genç ve orta yaşlı aile üyeleri ile birlikte kentlere göçen yaşlı bireyler de bulunmaktadır. Bu çalışmada, günümüzdeki mevsimlik iç göç hareketleri içerisinde yaşlıların yeri de tartışılmıştır.

Günümüzde Türkiye nüfusunun büyük bir çoğunluğu şehirlerde yaşamaktadır. Şehirde yaşayan genç ve orta yaşlı nüfusun yaşlanma süreçleri kentlerde gerçekleşecektir. Bu nedenle kentlerin yaşlılar için uygunluğu tartışmaları Türkiye için önemlidir. Türkiye’de kent ve yaşlılık tartışmaları için “yaş-dostu kent” kavramına değinilmiştir. Bu çalışmada “yaş-dostu kent” kavramı, kentsel olanakların ve kentsel hizmetlerin, yaşlı bireyler için de ulaşılabilir olması ve kentin yaşlılar açısından güvenli olması açısından ele alınmıştır. Bu kavram bu metinde, yaşlıların kentte güvende hissetmesini, alt yapı hizmetlerinin, binaların ve dış mekanların, ulaşım olanaklarının yaşlıların ihtiyaçları doğrultusunda planlanmış olmasını, yaşlı bireylerin kente dair bilgiye ulaşımında aksaklıklar yaşamamasını ve kent yaşamına katılımda zorlanmalarını merkeze alınarak tartışılmıştır. Türkiye’de son dönemde kentleşme olgusuna baktığımızda dikkat çeken kentsel dönüşümün yaşlılar üzerindeki etkileri “yerinde yaşlanma” kavramı merkeze alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, İç göç, Kentleşme, Yaş-dostu kent, Kentsel dönüşüm, Yerinde yaşlanma

INTERNAL MIGRATION, THE CITY AND URBANIZATION IN TURKEY FROM AGING PERSPECTIVE

Abstract

This study aims to analyze the city and urbanization in Turkey from the perspective of aging. Turkey has entered to the demographic transition period of aging. For the Turkish case, the infrastructural and social problems that senior citizens experience in the city, have roots in the rapid internal migration occurred in Turkey. The internal migration trend since 1950’s has shaped by young and middle-aged groups, however, there are old individuals, who migrated to the cities with young and middle-aged family members. In this study, the place of elderly in the current seasonal internal migration trends is also discussed.

Today in Turkey, a great majority of the population live in the cities. The young and middle-aged individuals also will age in urban settings. Therefore, making the cities in Turkey convenient for the elderly is very important. “Age-friendly-city” concept expresses that the city services and opportunities are also available and safe for all age groups including the elderly. This concept includes the issues of security, infrastructural services, buildings and outdoor places, access to information, and involvement into city life. These headings are discussed in this study in the context of Turkish cities. In the recent period, urban renewal issues have attracted attention in Turkey. In this study, the effects of intensive urban renewal on elderly people are also elaborated with the help of the “aging in place” concept.

Key Words: Aging, Internal migration, Urbanization, Age-friendly city, Urban renewal, Aging in place

* Araştırma Görevlisi, Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü



Giriş

Dünyada bugün deneyimlenen iki temel demografik geçiş vardır. Bunlardan ilki dünya nüfusunun yaşlanması, diğeri ise kentleşmedir (Steel, 2015: 1). Türkiye’de de yaşlanma ve kentleşme süreçleri birlikte ilerlemektedir. Bu nedenle kentleşme ve yaşlanma olgularının birlikte düşünülmesi ve bu yönde çalışma yürütülmesi önem taşır.

Bu metin Türkiye’deki kent ve kentleşme olgularını, yaşlılık ekseninde incelemeyi amaçlamaktadır. Konunun genişliği dikkate alınarak tartışma iki ana başlık altında yapılacaktır. Türkiye’de kentleşmenin temel belirleyeni olan iç göç olgusuna dair tartışmalar bir ana bölümde özetlenmeye çalışılırken, kent yaşamına dair yaşlı nüfusa ilişkin konular ikinci bölümde tartışılacaktır.

Yaşlılık ve kent tartışmalarında önemli bir nokta yaşlıların da diğer sosyal gruplar gibi homojen bir kitle olmadığını akılda tutmaktır. Toplumsal cinsiyet, engellilik durumu, etnisite, ırk ve sosyal sınıf bu farklılıkları yaratan temel unsurlardır. Yaşlıların kente dair beklentileri ve problemleri bu özelliklere göre farklılaşabilmektedir. Bu nedenle kentleşme ve kentsel politika konuları yaşlılık çerçevesinde değerlendirilirken yaşlı bireyler arasındaki farklılıklar da dikkate alınmalıdır. Fakat bu farklılıklar yaşlılığın getirdiği birtakım ortak fiziksel ve sosyal ihtiyaçların, sorunların ve çözümlerin varlığından bahsetmeyi imkansız kılmaz. Bu nedenle bu çalışma yaşlı bireylerin ortak olan deneyimlerini ele almayı amaçlamaktadır.

Dünya literatüründe altmış beş yaş üstü bireyler yaşlı olarak kabul edilir. Yaşlı bireylerin kent kullanımı, kentten beklentileri, kente ilişkin sorunları gibi konuların hepsini tartışmayı mümkün kılan olgu elbette kentleşmedir. Türkiye’de kentleşme olgusu iç göç olgusuyla şekillenen ve bu göç türünün gelişim seyriyle yakından ilişkili bir kavramdır. Bu nedenle Türkiye’de kentleşme ve yaşlılık konusunu ele alırken Türkiye’deki iç göç pratiklerinin yaşlılar ile bağlantısına değinmek gerekmektedir.

Türkiye’de İç Göç ve Yaşlılık

Türkiye’de yoğun iç göç hareketinin başladığı ve kentleşmenin dikkat çektiği dönem 1950’li yıllardır. 1980’li yıllar ile birlikte artık Türkiye nüfusunun çoğunluğu kentlerde yaşamaya başlamıştır. 1980-1985 tarihleri arasında kentsel nüfus oranı kırsal nüfus oranını ilk defa aşmıştır. 2000’li yıllar Türkiye’de kentsel nüfus oranı kırsal nüfus oranından daha fazla olmaya devam etmektedir. Kırdan kente olan iç göç hareketi devam etmektedir. Fakat bu dönemde göç daha çok kent-kent istikametinde gerçekleşmektedir (Evcil, vd., 2006: 1). Cumhuriyet ile %24,2 gibi düşük bir kentleşme oranıyla başlayan kentleşme süreci 2000’lerde %65’e ve 2016 yılında ise %92,3’e yükselmiştir (TÜİK, 2017). 2012 yılında %77’lerde olan kentsel nüfusun aniden %90’lar civarına çıkması, mahalli idarelere dair yapılan mevzuat değişikliğinden kaynaklandığını belirtmek gerekir. Kırdan kente yoğun bir hareketten kaynaklanmamıştır.

Türkiye’nin hızlı ve plansız kentleşmesi, gecekondulaşma, alt yapı eksikliği, düşük kalitede alt yapı ve kent hizmetleri, sel baskını, su kirlenmesi, yeşil alanların ve doğanın tahribi, kentin çirkinleşmesi gibi çevresel sorunlara neden olmuştur (Peker, 1999: 299).



Günümüzde yaşlıların kentte yaşadıkları alt yapısal ve çevresel problemlerin temeli yoğun fakat plansız gerçekleşen iç göç hareketinde yatmaktadır.

İç göç ile hareket eden kitlenin içerisinde yaşlı bireylerin nerede durduğunu gözden geçirmek gereklidir. Yaş faktörü göç kararını etkileyen başlıca faktörlerden biridir. Çelik (2005: 180-181) göç ve yaş arasındaki bağlantıyı anlamak için yaptığı literatür taramasında göç etme eğilimi ve yaş arasında negatif ilişki olduğunu gösteren çalışmalara değinmiştir. Sonuç olarak yaşın ilerlemesiyle birlikte göç eğilimi azalmaktadır. Benzer şekilde Türkiye'nin 1950'lerden itibaren kentleşmesini şekillendiren iç göçün temel aktörleri de genç ve orta yaşlı gruplar olmuştur. Gençler nüfusun kalabalıklaşması ve henüz evlenmemiş olmaları nedeniyle daha kolay göç edebilmektedir (Başel, 2011: 522). Türkiye'de genç işsizliğinin fazla olması ve bölgesel eşitsizlikler nedeniyle işsizlik sorununun belli bölgelerde daha da yoğunlaşması gençleri göç etmeye yönlendirmektedir (Başel, 2011: 532). Gençlerin göç eğilimini etkilen bir başka sebep ise psikolojik boyuttur. Geniş ailenin otoritesinden ve baskısından kurtulmak isteme eğilimi özellikle eğitilmiş gençleri göçe yönlendirmektedir (Başel, 2011: 523). Bu durumda iç göçün başladığı ilk dönemlerden itibaren gençlerin yoğun olarak kentlere aktığını, yaşlıların kırdan kalma eğilimi gösterdiklerini fakat bir grup yaşlı bireylerin ise geniş aileleriyle birlikte kente geldiklerini söyleyebiliriz. Gençler ile birlikte kentlere göçen yaşlı bireylerin de sayısının azımsanmaması gerekir. Çünkü Türkiye'de kırdan kente olan göç tipi, özellikle ilk dönemde zincirleme şekilde gerçekleşmiştir. Yani ilk olarak ailenin ya da geniş akraba grubunun bir üyesi kente göçmekte ve sonrasında aile bireylerini ya da akraba ve tanıdık kişileri kente çekmektedir. Bu durumda bazı ailelerin yaşlı bireyleri de aile üyeleri ile birlikte kente gelmişlerdir.

Gençlerin göç etme eğilimlerinin daha fazla olması kırdan geriye kalanların genellikle yaşlılar olması sonucunu doğurmuştur. Türkiye'de iç göçlerin yanı sıra dış göçler de kırdaki yaşlı nüfusunu arttıran bir etkiye sahiptir (Yakar, 2012: 147). Yaşlıların göç sürecinden dışlanmasına dair bir başka çerçeveyi de Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsünün çalışmasında bulabiliriz; Türkiye'de aile yapısının çekirdekleşmesinin en önemli üç sonucundan biri yaşlıların aile içindeki iş bölümünde işlevlerini yitirmeleri ve bu nedenle iç göç sürecinin dışına itilmeleridir. Sonucun ise yaşlıların yalnızlaşması olduğu ifade edilmiştir (2008: 58).

Türkiye'de kırdan kente ve kentten-kente gönüllü göç süreçlerinin yanında bir diğer büyük göç dalgası da 1990'lı yıllarda terör sebebiyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden hareket eden nüfusta yaşanmıştır. Zorunlu yer değiştirme, zaten başlamış ve devam etmekte olan kırdan kente ve kentten kente göçün büyüklüğünü arttırmıştır. OHAL bölgesinden hareket eden nüfusun yaklaşık büyüklüğü bir milyon kişidir (Yüceşahin ve Özgür, 2006). Zorunlu göç olgusunda yaşlılarda gençler ile birlikte kentlere göçmek zorunda kalmışlardır. Çünkü köylerinde kalmaları ve ekonomik faaliyetleri sürdürmelerinin olanağı kalmamıştır. Zorunlu göçte yaşlı bireyler açısından önemli olan bir konu da yaşlıların köylere geri dönüşü arzulamasına karşın genç nesillerin kent imkânları nedeniyle geri dönüşü istememeleridir (Rüstem ve Deniz, 2010: 44).

Bunun yanında bugün Türkiye'de gerçekleşen bazı iç göç biçimlerinde yaşlıların dikkat çektiği görülebilir. Son dönemde yaşlıların dâhil olduğu en dikkat çeken iç göç



hareketi ketten kıra doğru gerçekleşen ve özellikle mevsimsel olan iç göç hareketliliğidir. İleriki bölümde bu göç tipi yaşlıların açısından incelenecektir.

Kentten Kıra Mevsimlik İç Göç ve Yaşlıların Bu Hareket İçindeki Yeri

Günümüz Türkiye’inde kentleşme ve iç göç tartışmalarında dikkati çeken noktalardan biri kentten kıra doğru olan harekettir. Bu hareketi yaşlılar açısından analiz etmek, yaşlı bireylerin kentten neden uzaklaştığını (yani itildiğini) ve neden kıra tercih ettiğini (yani kıra çekildiğini) açıklığa kavuşturacağı için kentleşme tartışmaları için değerlidir.

Türkiye’de nüfusun yoğun olduğu kent bölgelerinden kırsala doğru göç belirginleşmeye başlamıştır (Güreşçi, 2010: 78). Kentsel nüfusun kırsal nüfustan fazla olmasının “itici” bir faktör olmaya başladığını iddia eden yazarlar vardır. Bu göçün nedenleri temelde kentin iticiliği yani “çarpık kentleşme”, gecekondulaşma, hırsızlık, gasp, işsizlik ve kültür çatışması (Güreşçi, 2010: 81) olarak özetlenebilir. Köylerin çekiciliği başlığı altında ise köy-kent farklılığının görece azalmasından, sakinlik ve sessizlik arayışından ve kırsalda geçim maliyetlerinin daha düşük olmasından bahsedilebilir. Ayrıca kentten kıra göçen kişilerin bir kısmı mevsimlik olarak özlem gidermek için köyelerine, bağ evlerine, denize, yazlığa gitmekte ve mevsimlik olarak kentten kıra hareket etmektedirler (Güreşçi, 2010: 83). Bu bilgiler ışığında yaşlıların bu göç dalgasında nerede durdukları konumuz açısından önemlidir. Özellikle bahar ve yaz aylarında meydana gelen mevsimsel kentten kıra göçü gerçekleştirenler arasında birçok yaşlı birey vardır.

Wiseman ve Roseman (1979: 331) Amerika’da yaptıkları çalışmalarında yaşlıların kent dışına çekilme nedeninin bazen rüya evlerini kent dışında inşa ederek ya da satın alarak orada yaşamak istemeleri, bazen de kent tarafından itilmeleri olabileceğini belirtmiştir. Yaşlı bireylerin kentten itilmelerine sebep olan faktörlerin ise kentin içindeki stresli çevre koşulları olarak ifade etmişlerdir (1979: 331). Türkiye’de mevsimlik iç göç eğilimlerinden biri olan “yazlıkçı göçü” bu analize uymaktadır. Kentten kıra doğru olan bu göç biçimi yaz aylarında tatil yörelerindeki ikinci evlere gidilerek gerçekleştirilir, bu tip yaşlı göçü Wiseman ve Roseman (1979: 334)’nın da ifade ettiği gibi genellikle emeklilikten sonra gerçekleştirilmeye başlanmaktadır. Bu göç tipi, şehrin çevresel koşullarından kaçarak rahatlama amacı taşır, maddi olarak ikinci bir evi yürütebilecek ve tatil idealleri orta sınıflaşmış bir yaşlı kitleden bahsedilebilir. Wiseman ve Roseman (1979: 334) ayrıca kentten kaçan yaşlıların kent ile kıra arası bölgelere veya küçük şehirlere de göç edebildiklerini belirtmiştir.

Türkiye’de kentten kıra yaşlı göçüne dair değinilmesi gereken bir diğer nokta bu göç türünün bir “eve dönüş” tarzı göç formunda olabileceğidir. Türkiye’de geçtiğimiz yıllarda iş arayışı içinde kentlere göç eden bireyler yaşlılık evlerinde yukarıda belirttiğimiz gibi mevsimlik olarak ya da daimi olarak köylere geri dönüş yapabilmektedirler. Wiseman ve Roseman (1979: 331)’in belirttiği “eve dönüş” tarzı yaşlı göçü artık iş bağlarından kurtulmuş yaşlıların geride bıraktıkları yerleşim yerlerine ve kominitelerine dönüşü ifade etmektedir. Wiseman ve Roseman (1979: 331) bu tür göçlerin özellikle daha az varlıklı yaşlılar arasında kentten daha ucuz olduğunu bildikleri ilk yerleşim yerlerine dönme kararı şeklinde görülebileceğini belirtmişlerdir. Türkiye’de yaşlılar arasında görülen eve dönüş tarzı göçlerin kırsaldaki aile ve geleneksel dayanışma ağlarına dönüş olarak da görülmesi mümkündür. Fakat bu noktada Türkiye’de kıra-kent göçünün genel özelliklerinden biri olan zincirleme



olarak geniş aile bireylerinin ve hemşerilerin kente göçü olgusuna yeniden dikkat çekmek gerekir. Gençlik döneminde kırdan kente göçmüş kişiler gecekondü bölgelerini birlikte göçtükleri hemşerileri ve geniş aile bireyleri ile oluşturmuştur. Bireylerin geleneksel destek ağları ile kentlere gelmesi ve bu ağlar sayesinde kente tutunmuş olması, bugün bu grup içinde yaşlanan bireylerin göçmüş oldukları kent merkezlerinde de destek mekanizmalarının olmasını mümkün kılar. Bu durum eve dönüş tarzı göçlerin sayısını azaltacak bir etki olarak değerlendirilebilir. Bu tartışmaları yaparken Türkiye’de aile yapısının çekirdekleşmesiyle birlikte geleneksel olarak yaşlı bakımını üstlenen temel kurum olan ailenin bu işlevini yitirmeye başladığı da hatırlanmalıdır(Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2008).

Türkiye’de kır kent arasındaki gelişmişlik farkının azaldığı iddia edilse de sağlık, ulaşım olanakları, alt yapı hizmetleri gibi yaşlı bireyler için önem teşkil eden konularda kır-kent ayrımı hala belirgindir. Bu da kentten ayrılıp kırdaki eski yerleşim birimine dönme kararı zorlaştıran bir faktördür. Yaşlı bireyler arasında eve dönüş tarzı göçü yaşlıların daha küçük kentlere geri dönmesi şeklinde gözlemlemek daha olasıdır. Kira ve gıda maddelerinin daha ucuz olabileceği küçük kentlere dönüş yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini arttırabilir. Sağlık, ulaşım ve alt yapı sistemlerinin kötü olduğu kırsal bölgelere eve dönüş şeklinde yapılan göçlerin ise yaşlıların yaşam kalitesini arttırma üzerindeki etkisi daha sınırlıdır. Bu durumda temiz hava ve çevresel koşulların ön plana çıkması muhtemeldir.

Kentleşme ve iç göç hareketliliği ile yaşlılık konusunun hangi noktalarda kesiştiğini değerlendirdikten sonra, bir sonraki tartışma günümüzde yaşlı bireylerin kent kullanımı sırasında ortaya çıkan sorunlar etrafında şekillenecektir.

Türkiye’de Kent Yaşamında Yaşlılar: Deneyimler ve Sorunlar

Bu ana başlık, yaşlı bireylerin kent yaşamına dâhil olmaları önündeki engeller ve olası çözümlere ilişkindir. Bu bölümdeki başlıklar altında Türkiye’de kentleşme ve yaşlanma süreçlerine kentsel politika alanında ne oranda başarılı karşılıklar verildiği ele alınacaktır. 2013 yılı Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün Nüfus ve Sağlık Araştırması verilerine göre kentlerde yaşayan nüfusunun %6,6’sı 65 yaş ve üzeridir. Bu araştırmaya göre kırdaki yaşayanlar arasında ise yaşlı kişi sayısı %12,8’e çıkmaktadır. TÜİK’in adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verileriyle elde ettiği sonuçlara göre ise Türkiye’de altmış beş yaş üzeri kişilerin toplam nüfusa oranı %8,3 olarak görülmektedir. Aynı verilere göre 2023 yılı itibari ile bu rakamın %10,2’ye çıkacağı tahmin edilmektedir.

Bu bağlamda ilk ele alınacak konu “yaş-dostu kent¹” kavramıdır. Bu kavram, kentlerin yaşlı bireylerin de diğer yaş grupları gibi kent olanaklarından faydalanmalarına ne kadar imkân verdiğine ilişkin çerçeve sunar. Günümüzde Türkiye nüfusunun büyük bir çoğunluğu şehirlerde yaşamaktadır ve bugün şehirde yaşayan genç ve orta yaşlı nüfus ileriki zamanda yaşlanacaktır. Kentlerin yaşlılara hangi olanakları sunduğu ve yaşlı bireylerin hangi kent olanaklarından ne derece mahrum kaldığı vatandaşlık hakları açısından da önem taşır. Yaşlıların da genç ve orta yaşlı nüfus kadar kent olanaklarından faydalanma hakkı vardır ve bunun kısıtlanması kent hakkının engellenmesidir. Yaşlılar kendi özel mekanlarını yani evlerini kendi istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirebilirken kentsel alana

¹ “Age-friendly city”. Bu kavram yalnızca kentlerin yaşlılar için yaşanabilir olmasını ifade etmez. Çocuklar, gençler gibi tüm yaş gruplarının şehir yaşamına aktif katılımının sağlandığı bir kent ortamını ifade eder.



müdahale kapasiteleri çok sınırlıdır (Köse ve Erkan, 2013: 39). Bu nedenle kentsel alanların tasarlanmasında yaşlı ihtiyaçlarının dikkate alınması yaşlı bireyleri için ayrı bir öneme sahiptir. Bu noktada yaş-dostu kent tasarımlarına değinmek önemlidir. Bu şekilde kavramsallaştırılan kentin hangi özellikleri taşıması gerektiği ve Türkiye'deki kentlerin bu kriterlere ne kadar uygun olduğu tartışması ileriki sayfalarda yapılacaktır.

Kentlerin yaş-dostu hale getirilmesi kenti yalnızca yaşlılar için değil, engelliler, çocuklar ve hamileler gibi özel ihtiyaçları olan gruplar için de daha yaşanılabilir kılar. Özellikle engelli ve hamileler kent olanaklarına ulaşım konusunda yaşlılar ile benzer problemler yaşamaktadır. Bir kent yaş-dostu haline getirildiğinde yalnızca diğer yaş gruplarının da bundan olumlu etkileneceği Dünya Sağlık Örgütü tarafından da ifade edilmiştir (WHO, 2007: 6) Kentlerin yaşlılar için daha kullanışlı hale getirilmesi süreci bedensel olarak farklı ihtiyaçlara sahip gruplar için de kenti daha yaşanabilir kılacaktır. Bunun yanında güvenli kentsel mekânlar, yeşil alanlar ve düzenli toplu taşıma gibi kentsel imkanlardan yalnızca yaşlılar değil tüm kent sakinleri yararlanır.

Bu çerçevede metnin ilerleyen bölümünde kent güvenliği, alt yapı, binalar ve dış mekânlar, ulaşım imkânları, kente dair bilgiye ulaşım ve kentsel dönüşüm tartışmaları yaşlıların deneyimleri odak alınarak tartışılacaktır.

a) Kentte Yaşlılar için Güvenlik Algısı

Yaşlıların kente dair güvenlik algıları temelde üç başlıkta ele alınabilir. İlki ergonomik güvenlik olarak tanımlanabilecek, kenti kullanırken bireylerin düşme, burkulma, denge kaybı gibi durumlara maruz kalmasını ve bu durumlar meydana geldiğinde oluşabilecek riskleri içeren bir güvenlik algısıdır. Yaşlıların kente dair güvenlik algılarının ikinci boyutu ise yaşlıların suça maruz kalmaktan dolayı duydukları endişedir. Üçüncü olarak ise yaşlı bireylerin özellikle trafik kazaları nedeniyle duydukları korkudur.

Yaşlıların düşmekten ve denge kaybından korkması, bunların sonucunda fiziki olarak zarar görmesi ya da ölüm ihtimalini düşünmesi ergonomik güvenliğinin içerisinde yer alır. Yaşlıların düşme, kayma, denge kaybı gibi durumlar yaşamaktan korku duyması ve bu nedenle kentsel alanı kullanmaktan çekinmeleri ya da kullanım sırasında kaygı duymaları yaşlı bireylerin kentten yalıtılmasına sebep olur. Uslu (2005: 243) kentsel mekânda kullanılan tabela ve kentsel donatıların tasarımı ile bu gibi durumların azaltılması konusunda uyarılar da bulunmuştur. Yaşlıların uyarıcıları anlayabilmesi için canlı renklerin kullanılması gerektiğini ifade etmiştir çünkü yaşlı bireylerin derinliği algılamada yetersiz ve zayıf olmaları neticesinde uyarıcıları fark etmemeleri, düşme ve yaralanmaya sebep olmaktadır. Uslu, yaşlılıkla oluşan duyma kayıpları ve yetersizliklerini telafi etmek için de görsel, akustik ve dokusal uyarıların da düşme, yaralanma, burkulma gibi ihtimalleri azaltabileceğine de dikkat çekmiştir (Uslu, 2015: 243).

Kent yaşamından uzak kalmamak ve aktif katılım sağlamak yaşlıların suça maruz kalmaktan ne kadar korktukları ile de ilişkilidir. Amerika'da yapılan araştırmaların bulgularına göre, yaşlı kişiler kentte suça maruz kalmaktan korkan tek grup değildir (Erskine, 1974, alıntılanan Yin, 1982: 240) fakat kentte suça maruz kalmaktan en çok korkan yaş grubudur (Bureau of Justice Statistics, 1977; Lebowitz, 1975, alıntılanan, Yin, 1982: 240). Yin (1982: 242) araştırması sonucunda suça maruz kalma korkusunun yaşlıların mahalle memnuniyetini ve moralini azaltan bir faktör olduğunu ifade etmiştir. Yine aynı araştırma



sonucu suça maruz kalma korkusunun yaşlıları sosyal aktivitelerden alıkoyduğuna dair de bir miktar veri elde edildiğini belirtmiştir. Yaşlı bireylerin suça maruz kalmaktan ne kadar korktukları devletlerin kendi ülkelerinde güvenliği ne kadar sağlayabildiğine ve hukuk sistemlerinin ne kadar iyi işlediğiyle ilişkilidir. Köse ve Erkan'ın (2013) çalışması bize Türkiye'de bu tip kaygılara dair veri sunmaktadır. İstanbul'un Kadıköy semti ve Avusturya'nın Landstrabe kenti ile karşılaştırmalı yapılan çalışmada İstanbul'daki yaşlıların korkuları arasında gasp, başıboş hayvanlar tarafından ısırılma, düşme ve saygı görmeme olduğu ifade edilmiştir. Bu korkuların Avusturya kenti ile kıyaslandığında çıkan sonuç Türkiye'deki yaşlıların Avusturya'daki akranlarına göre gasp korkusunu daha çok yaşadığını göstermektedir. İstanbul Kadıköy'de yaşayan yaşlıların en büyük korkusu gasp iken Landstrabe kentinde yaşayanların en büyük korkusu denge kaybı ve düşmedir. Bu durum İstanbul'da ergonomik güvenlik tedbirlerinin daha yüksek olduğu anlamını taşımamakta, yalnızca İstanbul'daki temel güvenlik kaygısının suça maruz kalmak olduğunu göstermektedir. Aynı çalışmada kent güvenliği nedeniyle korku yaşayan yaşlıların cinsiyetlerinin Türkiye'de önem taşıdığı da ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de yaşlı kadınlardaki gasp korkusunun yaşlı erkeklere oranla daha yüksek olduğu bu çalışmada belirtilmiştir. Kadıköy'de kadınların güvenlik endişesi ile yanlarında bir refakatçi bulundurmaları erkeklerle oranla daha çok istedikleri, buna kıyasla Landstrabe kentindeki yaşlı kadınların yalnız olmayı tercih ettikleri görülmektedir (Köse ve Erkan, 2013: 62).

Yaşlı bireylerin özellikle trafik kazaları nedeniyle duydukları korkunun yoğun olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Trafik konusunun ayrı bir korku unsuru olarak ele alınması Türkiye için de gereklidir. Araçların yaya geçitlerinde yol vermemeleri, araçların trafik ışıklarına uymayarak yayaların geçiş haklarını gasp etmeleri, kaldırım ihlalleri yaşlıların trafikten korku duymalarına ve kendilerini güvenliksiz hissetmelerine neden olmaktadır. Yaya geçitlerine dair en sık karşılaşılan şikayetler araçların trafik ışıklarına uymamasının yanında yayalara geçiş sağlayan ışıkların yaşlılar için çok kısa kalan bir süre yanıyor olmasıdır (Sönmez, Malkoç ve Altuğ, 2005). Araçların kendilerine çarparak onları yaralayacakları ve öldürecekleri fikri yaşlıların kamusal alan kullanımını kısıtlamaktadır.

b) Altyapı Yetersizliği, Binalar ve Dış Mekanlar

Altyapı yetersizliği yaşlıların kente ilişkin temel kaygılarından biridir. Alt yapı yetersizlikleri düşme, burkulma ve denge kaybına neden olan başlıca faktörlerdir. Kentin yaşlılar tarafından kullanılan temel altyapı unsurları kaldırımalar, yaya geçitleri, üst geçitler, araç yolları, yeşil alanlar ve dinlenme alanlarıdır. Yeterince alçak olmayan, bakımı yeterince sağlanmamış ve çok kalabalık kaldırımalar yaşlıları dışarı çıkmaktan vazgeçirebilir. Kaldırımların bisikletler ve kaykaylar gibi hızla yaşlılara çarpabilecek nesnelere tarafından da düzensizce işgal ediliyor olması yaralanmalara sebebiyet verebilir. Bu konuların özellikle görüş açısı zayıf, denge problemi yaşayan ve tekerlekli sandalye kullanıcısı yaşlılar için daha sorunlu olduğu belirtilmiştir (Finkelstein ve Netherland, 2010: 99). Kaldırım alanlarının kaymayan bir madde ile kaplı olması düşmeleri engellemek için zaruridir. Ayrıca ağaçlar, park eden araçlar ve sokak satıcıları kaldırımlarda yaya geçişini engelleyebilirler, bu durumlar kaldırımaların genişliğini daraltmayacak şekilde düzenlenmelidir.

Sönmez, Malkoç ve Altuğ (2005: 232)'un İzmir İli Bornova Büyük Park sınırları içerisinde altmış beş yaş üstü yetmiş sekiz kişiyle yaptıkları çalışma sonucunda yaşlı bireylerin dış mekanlarda en sık yaşadıkları sorun olarak %21,1 ile kaldırımaların ve yolların



durumu (kaldırım ve yol çalışmaları, kaldırımların dar ve yüksek oluşu) ve aynı yüzde ile kirliliği (gürültü kirliliği, görüntü kirliliği, hava kirliliği, evsel atıklar) ifade etmişlerdir. Sönmez, Malkoç ve Altuğ (2005) yaşlı kullanıcılar için dış mekânların tasarımında dikkat edilmesi gereken yedi ana kritere değinmiştir, bunlar rampalar, merdivenler, kaldırımlar, hemzemin yaya geçitleri, alt ve üst geçitler, yönlendirme levhaları ve yol ağaçlarıdır.

Yaş-dostu kent olabilmenin bir diğer kriteri kentteki binaların ve dış mekanların yaşlıların ihtiyaçlarına cevap verebilmesidir. Yeşil alanların miktarı ve koşulları, dış mekanlarda tuvalet bulunma sıklığı ve temizliği, rekreasyon alanlarının hava koşullarından korunmuş olma durumu bu kategoride sıralanabilir.

Yeşil alanlar yaşlıların sıklıkla kullandığı mekânlar olarak ayrı bir dikkati hak ederler. Yeşil alanlarda yeterince oturma alanının bulunmaması sıklıkla şikâyet edilen bir konudur. Bu oturma alanlarının arkalıklı ve kolluklu olması yaşlıların kullanımı için önemlidir. Bu alanlarda tuvalet bulunup bulunmaması ve bulunan tuvaletlerin temizliği yaşlıların bu alanları kullanma sıklığını etkiler. Bu yerlerin yaşlılar için ayrılmış bir alanın olup olmaması gerektiği ayrı bir tartışma konusudur. Bazı yaşlılar çocuklar ve gençler ile aynı rekreasyon alanında bulunmaktan hoşnut olduklarını ifade ederken diğerleri bu gruplarla bir arada bulunmanın kendilerine kaygı verdiğini söylemektedir. Kendilerine ayrılmış bir alan olması gerektiğini ifade eden kişiler, diğer yaş gruplarıyla birlikte kullanılan bu tür alanların kalabalık ve gürültülü olduğunu, ayrıca bisiklet ve kayak gibi araçların kendilerine zarar verebileceklerinden korktuklarını ifade ederler.

Yaşlılar için bina koşullarını önemli kılan ilk etmen binaların yaşlılar için erişilebilir olmasıdır. Bina içinde rampaların ve asansörlerin bulunması yaşlıların kullanımı için şarttır. Bunun yanında merdiven ve asansörlerin geniş olması, bina kapılarının geniş ve hafif olması da gereklidir. Altınörs, Yörür ve Şenol (2005: 362)'un İzmir ili huzurevleri sakinleriyle yürüttüğü çalışmada yaşlı bireyler kentlerde kendilerine uygun konut bulmada sıkıntı çektiklerini ifade etmişlerdir. Konutların hem çevresel imkânlar açısından hem de konutların iç mekanlarının yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi Türkiye için problemli alanlardır. Kendi evlerinin sahibi olan yaşlıların kendi ev içi mekânlarını ihtiyaçlarına göre düzenlemeleri mümkün olsa da konut sahibi olmayan yaşlıların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek konutları kiracı olarak bulabilmesi zordur. Kendi evlerinin sahibi olan fakat apartman dairelerinde yaşayan yaşlı bireyler kendi ev içi alanlarını düzenleyebilseler de apartmanın ortak olarak kullanılan giriş, merdiven, asansör ve kapı gibi alanlara yine tek başlarına müdahale edemezler.

c) Ulaşım İmkânları

Kentin geniş bir alana yayılmış hizmet ve olanaklara sahip bir yapı olmasından dolayı yaşlıların kent kullanım alışkanlıkları ve imkanları ulaşım sistemleriyle doğrudan bağlantılıdır. Yaşlılıkla birlikte yoksulluğun artması ve kişisel araç kullanımının azalması toplu taşıma kullanımını yaşlılar için daha önemli kılar. Türkiye'deki toplu taşıma sistemlerinin yetersizliğine dair örnekler yazında mevcuttur. Örneğin Altınörs, Yörür ve Şenol (2005)'un İzmir ili huzurevleri sakinleriyle yürüttüğü çalışmada toplu taşıma sisteminin problemleri yaşlılar tarafından ifade edilmiştir. Kaldırımların yanı sıra otobüslerinde yaşlıların kullanımına uygun olmadığı belirtilmiştir, otobüslerin çok yüksek olması, çok eski olması ortak olarak ifade edilen problemlerdir.



Yaşlı bireylerin kent mekânı içinde diledikleri şekilde yer değiştirmelerinin onların hayat kaliteleri üzerindeki olumlu etkilerine yazında dikkat çekilmiştir. Kent içinde yer değiştirebilme sosyal ağları devam ettirmeyi ve doğrudan ya da dolaylı olarak iyileştirici etkisi olan sağlık merkezi, yeşil alanlar gibi mekânlara ulaşımı mümkün kılmaktadır (Murray, 2015: 2). Yaşlı bireylerin şehir içinde yer değiştirebilmesi toplu taşıma ile mümkün olduğu gibi bireysel otomobil kullanımıyla da mümkündür fakat yaşlı bireylerin kişisel otomobil kullanımına dair sıklıkla tartışılan konular mevcuttur. Bir yandan yaşlıların otomobil kullanımının yaşlılıkta da sürdürülebilir bir durum olduğu tartışılırken bir yandan yaşlı bireylerin trafik açısından yaratacakları güvenlik riski literatürde yerini almıştır (Murray, 2015: 2). Schwanen ve Páez de hükümet ve diğer kurumsal aktörlerin, yaşlılığın fiziksel, görsel ve bilişsel kapasitelerde azalma süreci olarak tanımlandığı bio-medikal söylemin bir yansıması olarak, yaşlılıkta kişisel araç kullanımıyla oluşabilecek trafik riskleri konusunda endişe duyduklarını ve bunun sonucunda yaşlılara zorunlu görüş testi, bilgi testi, sürücü eğitim programı ve lisans yenileme incelemeleri uyguladıklarını belirtir (2010: 592-593).

d) İletişim ve Kente Dair Bilgiye Ulaşım

Şehrin sunduğu fırsatlara dair bilgilerin yaşlılara ulaştırılması yaş-dostu kent olmanın önemli bir bileşenidir. Finkelstein ve Netherland (2010: 100), New York Kenti'nde yaptıkları çalışmada kente dair bilgilerin çoğu zaman parçalanmış ve yaşlı birey için ulaşılamaz olduğu belirtilmiştir, bu durum yaşlıların kentin olanaklarını, faydalarını ve kent servislerini kullanmadaki yetisini kısıtlamaktadır. Bu nedenle kent olanakları konusunda bilgilendirme yöntemlerinin önemi büyüktür. Her geçen gün kent bilgilendirme sistemlerinin elektronik ve mobil hale gelmesinin yaşlılar açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir. Her ne kadar bazı yaşlılar web-tabanlı bilgilendirme sistemlerinden faydalansalar da birçok yaşlı yeni teknolojiyi kullanmaya dair sıkıntılar yaşamaktadır (Finkelstein ve Netherland, 2010: 100). Kuşkusuz kent bilgilendirme sistemlerinin teknolojik açıdan zenginleştirilmesi genç kuşak için ve kentin çağa uydurulması için önem taşır fakat bu sistemlerin entegrasyonu sağlanırken yaşlı bireylerin hala daha geleneksel kent bilgilendirme sistemlerinden yararlandığı göz önünde bulundurulmalıdır. Toplu taşıma ya da sağlık servislerindeki bir değişikliğin (örneğin bir toplu taşıma hattının kaldırılması ya da semt polikliniğinin artık hizmet vermeyecek olması) bilgisinin paylaşılma platformları ve yöntemleri önemlidir. Belediyelerin internet sitelerinden servis ve uygulama değişikliklerinin duyurulması, kullanıcıların cep telefonlarına bilgilendirme mesajları gönderilmesi, e-bültenler yayınlanması, kent hizmetlerine dair mobil uygulamalar geliştirilmesi gibi uygulamalar her ne kadar birçok kullanıcı için olumlu olsa da kent ile ilgili bilgilerin dağıtımı için tek yol olarak sunulmamalıdır. Gençler için daha kullanışlı olan bu tür uygulamaların yanında tabelalar, yazılı metinlerin geleneksel yollarla kullanıcılara ulaştırılması gibi yaşlı bireylerin kent bilgisine ulaşmak için daha sıklıkla kullandığı yollar geliştirilmeli ve var olanlar sürdürülmelidir. Kısacası yaşlılar kent bilgisinin yayılmasında eski teknolojiyi kullanılıyorsa bu tür bilgi yayma yollarının eskimiş olması gerekçesiyle rafa kaldırılmaması gerekir (Handler, 2014: 165). Türkiye gibi yaşlı eğitim oranlarının düşük olduğu ülkelerde geleneksel bilgi yayma sistemlerinin önemi devam etmektedir.

Kentte yaşayan yaşlıların bilgi edinmesine dair diğer önemli konu sosyal yardım kaynaklarına ulaşabilecekleri kanalların nereler olduğu bilgisidir. Nereden sosyal yardım alınabileceği ya da sosyal hizmetlere nasıl ulaşabilecekleri bilgileri yaşlılara anlaşılır şekilde



ulaştırılmalıdır. Özellikle sosyal yardım konusunda “doğru yardımın ve kaynakların, doğru zamanda” (Handler, 2014: 161) ulaştırılması yaşlılar için hayati öneme sahip olabilir. Örneğin, belediyelerin veya yardım kuruluşlarının sosyal yardımlarından ve bunlara ulaşma koşullarından haberdar olmayan yaşlılar, yardım alma koşullarını sağlasalar bile kendileri için hayati olan bu yardımdan geç haberdar olabilir ya da bu yardıma hiç erişemeyebilirler.

Yaşlıların kent ile bilgi alacakları diğer konular ise boş zaman aktiviteleridir. Fuarlar, konserler, yeni açılan park bahçe gibi alanların yaşlılar tarafından öğrenilebilmesi yaşlıların kent yaşamına katılımında ve sosyal ilişkilerini geliştirebilmelerinde yardımcı olur.

e) Sosyal Katılım ve Entegrasyon

Yaşlılık dönemine dair kentsel sorunların bir diğeri de sosyal dışlanma ve entegrasyon sorunudur. Bu sorunun kent yaşamında kentin olanaklarından ve mekanlarından dışlanma ve kentin yaşlıların ihtiyaçlarına göre düzenlenmemesinden dolayı yaşanan entegrasyon sıkıntılarıyla yakından ilgisi vardır. Önceki başlıklarda ele aldığımız konuların ortak bir sonucu yaşlıların kentin sosyal hayatına katılıp katılmadığı ve bunun sonucunda kent ile bir bütünlük sağlayıp sağlayamadıklarıdır. Türkiye’de ki iç göç yazını içerisinde yıllarca büyük yer bulmuş olan “kentleşme” “kentlileşme” tartışmaları yaşlıların kent yaşamına katılımı için de yapılabilir. Türkiye’de ilk olarak gecekondulu olgusuyla birlikte “kentleşme” ve “kentlileşme” kavramları tartışılmaya başlamış ve bu iki kavramın farklı süreçleri anlattığına dair tartışmalar şekillenmiştir. Benzer şekilde yaşlı bireylerin kent alanının kullanmalarına rağmen ne kadar kentlileşebildiklerine dair tartışmalar da yapılabilir. Kentin olanaklarına erişimde yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle yaşlı bireylerin kentli olma olanaklarına da daha az sahip olduklarını iddia edebiliriz. Şehre yayılmış olan kentsel hizmetler ve imkânlar, ulaşım, bilgilendirme gibi kent sistemi eksikliklerinden dolayı yaşlılar tarafından verimli bir şekilde kullanılamamaktadır. Aynı şekilde alt yapı ve güvenlik kaygısı nedeniyle yaşlı bireylerin kent içindeki hareketliliği kısıtlanmaktadır. Bu tartışmalarda yaşlı bireyler arasındaki sosyal-ekonomik farklılıkların da kent yaşamına katılımını etkilediğini belirtmek gerekir. Yoksul yaşlı bireylerin daha yüksek sosyal-ekonomik statüde bulunan yaşlılara göre kent yaşamına katılımı daha da kısıtlanmaktadır. Benzer şekilde cinsiyet de sosyal katılımı etkileyen bir etkiye sahiptir.

Kentin dinamik, akışkan ve değişen bir yapıya sahip olması nedeniyle kentli olmanın genç olma ile ilişkilendirildiği durumda yaşlı bireylerin kente yabancı ve kentte geçici oldukları fikrinin oluşması olasıdır. Bu durumda yaşlı bireyler, kentin doğal bir parçası şeklinde değil, bir sorun grubu olarak düşünülür ve onların ihtiyaçlarına yönelik hizmetler kentsel politikanın içine gömülü bir unsur olarak algılanmaz. Yaşlılara yönelik hizmetlerin asli unsurlar olarak değil de eklentiler olarak algılanması bu hizmetlerin sağlanmasını olumsuz yönde etkiler.

Yaşlılık ve kent tartışmaları içerisinde *entegrasyon* kelimesinin de dikkatli kullanılması gerekir. Sosyal yaşama entegrasyon ve kent yaşamına entegrasyon bu metin içerisindeki yaşlılık tartışmalarında da kullanıldı fakat yaşlı bireyleri sonradan kent sahnesine çıkmış yabancı bir grup olduğu varsayımı ile kullanılmadı. Her ne kadar bir grup yaşlı birey yakın zamanda göç ile kente gelmiş olsa da birçok yaşlı bireyin yaşlanma süreçleri kentte gerçekleşmiştir. Yani kentte yaşamakta olan bireyler yaşlandıkları için kent yaşamına dair özel ihtiyaçlar içine girmişlerdir. Bu uyarı yaşlı bireylerin kent imkân ve hizmetlerinden yararlanmasında katılım problemleri çektiği gerçeğini yadsımaz, yalnızca yaşlıların *entegre*



edilmesi gereken bir grup yabancı olmadığı fikrini vurgulamaya çalışır. Bu durumda, sosyal dışlanmayı yaratan yaşlıların kente olan yabancılığı ya da onların kente olan uyumsuzluğu değil, kentin onların ihtiyaçlarına cevap verememesi nedeniyle kentin kendisidir.

Kentsel Dönüşüm Ve Yaşlılık

Son dönemlerde Türkiye’de kentleşme olgusuna baktığımızda kentsel dönüşüm tartışmaları dikkat çekmektedir. Kent merkezlerindeki eski yerleşim yerlerini lüks konut, ofis, hiper market gibi alanlara dönüştürmek amaçlanmaktadır (Bıçkılı, 2011: 365). Yaratılan zenginlik dönüştürülen alanların eski sakinleri tarafından paylaşılamamakta, merkezin eski sakinleri kentin başka mekânlarına göç etmektedir (Bıçkılı, 2011: 365). Merkezin eski sakinleri arasındaki bir grup olarak yaşlılar bu anlamda olumsuz etkilenen kategoriler arasındadır. Kentteki barınma maliyetlerinin kent alanının küresel ve yerel elitlerin rantına açılması kentte yaşanan barınma sorununa etkisi olumsuzdur. Hali hazırda yüksek olan kent barınma maliyetleri bu nedenlerle daha da yükselmektedir. Türkiye’de son dönemde yoğun olarak gerçekleşen kentsel dönüşümden yaşlıların nasıl etkilendiği konusu çalışmamız için önemlidir. Bu konuyu ele alırken “yerinde yaşlanma” kavramı bize ışık tutacaktır. Yerinde yaşlanma genel bir tanımla yaşlıların yaşadıkları konutu değiştirmeden, bakımevi ve huzur evi gibi kurumlara taşınmadan aynı mekânda yaşamayı sürdürmesidir, fakat mekânın yaşlılıkla birlikte değişen ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmesini de içerir. Yerinde yaşlanma uluslararası olarak çoğu yaşlının tercihidir (Williams 2002; Tille 1999; Ivarsson 1996, alıntılan, Borell, 2006: 1). Genel bir eğilim olarak yaşlı bireyler kendi evlerinde yaşamlarının geri kalanını devam ettirmek istemektedirler. Türkiye’de de durum bu yöndedir, yaşlı bireyler yaşamlarını kendi evlerinde sürdürmeyi ilk tercih olarak görmektedirler (Demirkan-Türel, 2009, alıntılan, Öztop, Şanlı- Akkurt, 2015: 74).

Kentsel dönüşüm, yaşlıları tamamen başka bir konuta ve çevreye itebilir. İkinci ihtimal olarak kişiler eski gecekondulara karşılığı kat verilmesi neticesinde eski mahallerinde oturmaya devam ederler fakat bu durum konut tiplerinin ve komşularının değişmesi neticesini doğurur. Bu bağlamda, yerinde yaşlanma ve kentsel dönüşüm zıt süreçlerdir. Ayrıca kentsel dönüşüm kapsamında halledilmesi gereken hukuki işler, taşınma ve yeni konut bulma gibi süreçler yaşlılar için daha fazla sorun teşkil etmektedir.

Yaşlıların yaşam mekânlarının aynı kalmasının yaşlıların yaşam kalitesini olumlu etkilediği literatürde birçok kez ifade edilmiştir. Yaşlıların yerinden edilmeleri (relocation) fiziksel ve mental problemlere neden olur. Depresyon, sosyal izolasyon ve hayat tatmininde azalma (Thomasma, Yeahworth, & McCabe, 1990, alıntılan, Sanders, Bowie ve Bowie, 2008: 24) psikolojik olarak olumsuz etkilerdir. Ayrıca yaşlılarda mekansal değişme ağrıların artması, fiziksel fonksiyonlarda değişme ve sağlık durumunda algı değişikliklerine neden olur (Gallagher & Walker, 1990; Grant, Skinkle & Lipps, 1992, alıntılan, Sanders, Bowie ve Bowie, 2008: 24). Konut refahının öneminin yaşlılık döneminde diğer dönemlere göre daha yüksek olduğuna da dikkat çekmek gerekir (Tang ve Pickard, 2008, alıntılan, Öztop, Şanlı- Akkurt, 2015: 75).

Kentsel dönüşüm yaşlıların sosyal ilişkilerini de tahrip eden bir süreç olabilmektedir. Komşuluk ilişkileri kentsel yaşamda yaşlılar için önemli bir olanaktır (Blau, 1973, alıntılan Canatan, 2001: 278). Yaşlıların uzun yıllar yaşamış oldukları tanıdık mekânların onlara



güven hissi verdiği ve bu hissin yaşlıları pozitif etkilediği belirtilmektedir (Gardner, 2011; Kart ve Kinney, 2001, alıntılan, Yaylagül, 2015: 68). Elbetteki bu tanıdıklık ve güven hissinde sosyal bağlara yakın olma durumunun da etkisi vardır. Kısacası, hem mekansal olarak tanıdık bir yerde olmak hem de güven duyulan insanlarla birlikte olmak yaşlılar için önemlidir. Türkiye’deki yaşlılar için de komşularla gerçekleştirdikleri yüz yüze ilişkiler büyük önem taşımaktadır (Canatan, 2001). Fakat kentsel dönüşüm bu her iki durumu da zedelemektedir. Yaylagül (2015) Türkiye’de kentsel dönüşüm sürecinin yaşlı bireyler üzerindeki etkisini anlamak amacıyla Ankara ilinin Şentepe ve Birlik mahallelerinde çalışma yapmıştır. Her iki mahallede de gecekondulu arazilerinin çok katlı apartmanlara dönüşüm süreci gerçekleşmiştir. Yaşlı görüşmeciler eskiden gecekonduda yaşayan ve sonrasında arsaları karşılığında genellikle iki apartman dairesi verilen kişilerdir. Araştırmanın bulguları yaşlıların gecekondulu zamanında bulduklarını söyledikleri dayanışma duygusunun kaybıdır, bu durum yalnızlık ve güvensizlik duygularına sebep olmaktadır. Eski komşularının kentsel dönüşüm sürecinde mahalleden ayrılmış ve yeni gelen komşularla aralarındaki sınıf farkı nedeniyle sınırlı ilişkiler geliştirebilmişlerdir. Sonuç olarak yaşlılar kentsel dönüşüm öncesi ilişkilere özlem duymakta, yalnızlık ve güvensizlik duygularında bir artış olduğunu ifade etmektedirler.

Sonuç

Türkiye’de yaşlılar için sıkıntılı olan kentsel meseleler Türkiye’nin hızlı ve düzensiz kentleşmesiyle bağlantılıdır. Bu metinde Türkiye’de iç göç tartışmalarından kentteki altyapı sorunlarına ve komşuluk ilişkilerine uzanan geniş bir konu yelpazesinde yaşlılık tartışmaları özetlenmeye çalışıldı. Bu yelpazenin genişliği iç göç olgusu ve yaş-dostu kent gibi birbiriyle ancak dolaylı yoldan ilişkili gibi duran kavramların ve olguların aynı metin içerisinde tartışılmasını beraberinde getirdi. Kentlere akan nüfusun yarattığı plansız kentleşme, yaşlılar için olduğu gibi engelliler, hamileler ve çocuklar için de gerekli kentsel tasarımların yapılamamasına hatta bu politikaların gündeme bile getirilememesine neden olmuştur. Kentlere göçen nüfusun genellikle gençlerden ve orta yaşlılardan oluşması yaşlıların kentsel ihtiyaçlarının öncelikli bir konu olarak görülmemesini pekiştirmiştir. Türkiye’de yaşlıların kent olanakları ve kent yaşamına olan katılımını anlamak için tartışmanın Türkiye’de iç göç nedeniyle yaşanan hızlı kentleşme olgusundan başlayarak ele alınması ve problemlerin kaynağının burada olduğundan bahsedilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak her ne kadar metnin içerisinde farklı noktalara odaklanan alt metinler olsa da bu çeşitliliğe rağmen kent, kentleşme, kentsel politika ve yaşlılık tartışmalarının içerisinde kalınmıştır.

KAYNAKÇA

- Altınörs, A., Yörür, N., & Şenol, P. (2005). Yaşlılık Döneminde Kentsel Fiziki Mekan Gereksinmelerinin Belirlenmesinde ve Kent Planlama Sürecinde Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Arayışı: İzmir Huzurevleri Örneği. In Ş. Ergin (Ed.), *III. Ulusal Yaşlılık Kongresi* (s. 349-370). İzmir: Buca Belediyesi DEÜ Mimarlık Fakültesi Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği.



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>



- Başel, H. (2011). Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 53, 515-542.
- Bıçkı, D. (2011). Kentleşme Sürecinde Kentler: Mekansal Yarıлма, Yoksulluk ve Türkiye. In M. Zencirkıran (Ed.), *Dünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsal Yapısı* (s. 362-379). Bursa: Dora.
- Borell, L. (2006). Aging in Place. *Posvetovanje: Celostna obravnava starostnikov*, 24, 1-7.
- Canatan, A. (2001). Kentli Yaşlıların Komşuluk ilişkileri., (s. 277-284).
- Çelik, F. (2005). İç Göçler: Teorik bir Analiz. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 167-184.
- Evcil, N., Dökmeci, V., & Kıroğlu, G. B. (2006). Regional Migration in Turkey: Its directions and Determinants. *46th European Congress of the Regional Science Association*. Greece.
- Finkelstein, R., & Netherland, J. (2010). Age-Friendly New York City. In D. Vlahov, J. Boufford, C. Pearson, & L. Norris (Eds.), *Urban Health Global Perspectives* (s. 91-103). San Francisco: Jossey-Bass.
- Güreşçi, E. (2010). Türkiye'de Kentten-Köye Göç Olgusu. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 77-86.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2008). *Türkiye'nin Demografik Dönüşümü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2013). *Nüfus ve Sağlık Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Handler, S. (2014). *A Research & Evaluation Framework for Age-friendly Cities*. UK Urban Ageing Consortium.
- Köse, N., & Çolpan Erkan, N. (2014). Kentsel Mekan Örgütlenmesinin Yaşlıların Kentsel Etkinlikleri Üzerindeki Etkisi, İstanbul ve Viyana Örneği (1). *METU JFA*, 1(39), 39-66.
- Murray, L. (2015). Age -friendly mobilities: A transdisciplinary and intergenerational perspective. *Journal of Transport & Health*, 1-6.
- Öztop, H., & Şanlı Akkurt, S. (2015). Yaşlılık Döneminde Konut ve Yer Seçiminde Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi. 8. *Ulusal Yaşlılık Kongresi: Yerinde Yaşlanma*, (s. 73-83). Denizli.
- Schwanen, T. & Paez, A. (2010). The mobility of older people – an introduction. *Journal of Transport Geography*, 18, 591-595.
- Peker, M. (1999). Türkiye'de İç Göçün Değişen Yapısı. In O. Baydar (Ed.), *75 Yılda Köylerden Şehirlere*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>



Rüstem, E., & Deniz, A. (2010). Güneydoğu Anadolu Bölgesi İllerinde Bölge İçi ve Bölge Dışı Göç Eğilimleri. *Aile ve Toplum*, 6(22), 31-46.

Sanders, S., Bowie, S., & Bowie, Y. (2004). Chapter 2 Lessons Learned on Forced Relocation of Older Adults. *Journal of Gerontological Social Work*, 40(4), 23-35.

Sönmez Türel, H., Malkoç Yiğit, E., & Altuğ, İ. (2005). Kamusal Dış Mekan Tasarımında Kullanıcı Gereksinmelerinin Yaşlılar Yönüyle Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. In Ş. Ergin (Ed.), *III. Ulusal Yaşlılık Kongresi* (s. 224-239). İzmir: Buca Belediyesi DEÜ Mimarlık Fakültesi Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği.

Steels, S. (2015). Key Characteristics of age-friendly cities and communities: A review. *Cities*, 1-8.

TÜİK. (2017, Kasım). *Temel İstatistikler*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

Uslu, A. (2005). Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi ve Sosyal Etkileşimin Sağlanması İçin Dış Mekan Tasarımının Rolü. In Ş. Ergin (Ed.), *III. Ulusal Yaşlılık Kongresi* (s. 240-257). İzmir: Buca Belediyesi DEÜ Mimarlık Fakültesi Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği.

Wiseman, R. F., & Roseman, C. C. (1979). A Typology of Elderly Migration Based on the Decision Making Process. *Economic Geography*, 55(4), 324-337.

World Health Organization. (2007). *Global Age-friendly Cities: A Guide*. World Health Organization.

Yakar, M. (2012). İç ve Dış Göçlerin Kırsalda Nüfusun Yaş Yapısına Etkisi: Emirdağ İlçesi Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 10(2), 129-149.

Yaylagül, N. K. (2015). Yerinde Yaşlan(ama)ma: Kentsel Dönüşüm ve Yaşlılık. 8. *Ulusal Yaşlılık Kongresi: Yerinde Yaşlanma*, (pp. 66-71). Denizli.

Yin, P. (1982). Fear of Crime as a Problem for the Elderly. *Social Problems*, 30(2), 240-245.

Yüceşahin, M., & Özgür, M. (2006). Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekansal Örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(2), 15-35.